

Nykyinen hintasäännöstelymme.

Nykyisen säännöstelymme varsinainen säännöstelyelin on *kansanhuoltoministeriön hintaosasto*, joka käsittelee kaikki kansanhuoltoministeriölle kuuluvat hinta-asiat. Aikaisemmin käsiteltiin hintakysymyksiä myöskin muilla kansanhuoltoministeriön osastoilla, mutta keskityksen tarve on johtanut siihen, että nykyisin tarvitaan ainakin hintaosaston lausunto asiasta, vaikka päätös tehtäisiinkin toisella osastolla. Tuontitavarat, kotimaiset teollisuustuotteet, maataloustuotteet, puolustuslaitoksen hintakysymykset sekä maksut ja palkkiot käsitellään hintaosastolla kukin omissa toimistoissaan.

Hintasäännöstelyn organisatio.

Hintaosasto ei kuitenkaan ratkaise hinta-asioita täysin itsenäisesti, sillä ylin hintaviranomainen maassamme, *valtioneuvosto*, luukuunnottamatta, on *hintaneuvosto*. Siihen kuuluu 3 jäsentä. Hintaneuvosto perustettiin lokakuussa 1941 valtion eri hallintoelimissä tapahtuvan hintatasoon vaikuttavan toiminnan yhtenäistämistä ja valvomista varten. Siltä on hintaosaston hankittava lausunto, jos huomattavampi hinnankorotus aiotaan toimeenpanna, samoin sosiaaliministeriön korottaessaan vuokria, kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön korottaessaan liikennemaksuja j.n.e. Hintaneuvoston lausunnon vastainen hintaratkaisu voidaan tehdä ainoastaan valtioneuvoston päätöksellä. Kun ei ole mahdollista pyytää hintaneuvostolta lausuntoa jokaisesta hinnan korotuksesta, on käytäntö vienyt siihen,

että lausunto pyydetään vain suuremmissa ja perustavaa laatua olevissa kysymyksissä, siis hinnoitteluperusteissa ja suuntaa määrävissä asioissa. Tällaisesta kahtiajaosta on erinäisiä haittoja, jotka johtuvat m.m. siitä, ettei hintaneuvosto joudu itse toimeenpanemaan päätöksiään, ja sentähden on viime aikoina suunniteltu hintaosaston ja hintaneuvoston yhdistämistä.

Hintaneuvosto ja hintaosasto huolehtivat hintasäännöstelyn aktiivisesta puolesta. Toinen puoli on hintasäännöstelyn noudattamisen valvonta. Sitä hoidetaan kansanhuoltoministeriön yleisen osaston tarkkailutoimistosta käsin. Eräiden kaupunkien kansanhuoltolautakunnissa on myös muutamia erikoisia hintatarkkailijoita. Tarkkailupuoli on jäänyt huomattavasti jälkeen hintasäännöstelyn aktiivisesta puolesta ja sitä on tarkoitus ruveta kehittämään sikäli kuin varoja ja tarvittava määrä pätevää henkilökuntaa saadaan käytettäväksi.

Hintasäännöstelymme pohja.

Meidän nykyisen hintasäännöstelymme perustuslakina voidaan pitää valtioneuvoston päätöstä hintojen ja maksujen säännöstelystä, joka annettiin kesäkuun 26 päivänä 1942. Sitä ennen oli ollut voimassa kesäkuun 12 päivänä 1941 annettu päätös hintojen säännöstelystä ja sitä ennen valtioneuvoston päätös yleisten tarvikkeiden säännöstelystä, joka annettiin 23/10 1940. Koko ajan on tapahtunut tehostamista. Vuonna 1940 aloitettiin hintasäännöstely varsin lievässä muodossa. Säännösteltiin vain yleiset tarvikkeet, joiden käsite lisäksi tulkittiin silloin paljon ahtaammasti kuin nykyään. Vuonna 1941 annettu päätös sisälsi jo määräyksiä muidenkin tarvikkeiden kuin yleisten tarvikkeiden hinnoista, vaikka niistä kiellettiin vain ottamasta kohtuuttomia hintoja. Nykyinen päätös hintojen ja maksujen säännöstelystä alistaa periaatteessa kaikki tarvikkeet ja kaikki maksut hintasäännöstelyn alaisiksi. Kansanhuoltoministeriölle on annettu valtuudet antaa kaikkien tarvikkeiden hintaa ja kaikkia maksuja koskevia säännöstelymääräyksiä, sikäli kuin niitä ei ole asetettu jonkun toisen ministeriön tai valtioneuvoston alistettavaksi. Tämän peruspäätöksen nojalla kansanhuoltominis-

teriö on antanut useita täydentäviä päätöksiä. Niistä on mainittava teollisuustuotteiden kustannuslaskennan perusteet, kaupan hinnoitteluperusteet, tekstiilituotteiden hinnoitteluperusteet, päätös eräiden maksujen vahvistamisesta sekä uusi päätös kaupan myyntipalkkioista, muita mainitsematta. Nämä kaikki on julkaistu kansanhuoltoministeriön „Hintatiedoituksissa” ja ne ovat myös asetuskokoelmassa.

Hintasäännöstely voi olla joko lievää tai ankaraa. Meillä on, kuten edellä mainittiin, hintasäännöstely aloitettu hyvin varovaisesti. Ensin sisällytettiin sen piiriin vain vähäinen osa tarvikkeista ja koetettiin hoitaa säännöstelyä yrittäjien vapaaehtoisuuden puitteissa. Päähuomio kohdistettiin siihen, ettei tavaroista olisi saatu kohtuutonta voittoa ja tällöin pidettiin silmällä lähinnä kaupan myyntipalkkioita. Vuonna 1941 kesällä annettiin säännöstelypäätös kaupan marginaaleista ja saman vuoden lopusta lähtien on säännöstelyä ruvettu muutenkin tehostamaan. Teollisuustuotteissa on pyritty pääsemään käsiksi kustannuksiin, sillä onhan selvää, ettei hintoja voida pitää kurissa, ellei kustannusten nousua saada hillityksi. On lähdettävä työpalkoista ja muista kustannuseristä. Tällä pohjalla on säännöstelyä harjoitettu tähän asti pitäen pääperiaatteena, ettei tavaroista saa ottaa suurempia hintoja kuin mikä vastaa niiden todellisia ja kohtuullisia kustannuksia lisättynä kohtuullisella yrittäjänvoitolla.

Säännöstelyn vaikeuksia.

Meillä on kuitenkin lähdetty todella tehokkaaseen säännöstelyyn vasta ajankohtana, jolloin hintavyöry jo oli päässyt liikkeelle. Tällöin oli osa hinnoista jo noussut niin paljon kuin kustannukset edellyttivät, osa ei ollut ennättänyt sitä tehdä. Toiset hinnat ovat nousseet enemmän, toiset vähemmän, riippuen m.m. siitä, onko tarvikkeeseen käytetty ulkomaista tai kotimaista raaka-ainetta. Se merkitsee sitä, että yritetäänpä hintatason kohoaminen pysähdyttää minä ajankohtana hyvänsä, niin aina on sellaisia hintoja, jotka eivät ole vielä ennättäneet nousta niin paljon kuin kustannukset olisivat edellyttäneet. Jos nyt kaikkien hintojen korottaminen kielletään,

niin osa yrittäjistä saa oikeutta, osa ei saa, ja tuotanto voi pysähtyä ehkä hyvinkin tärkeällä alalla. Tämä voitaisiin estää siten, että valtion varoista maksettaisiin kustannusten nousua vastaava korvaus sille, joka ei ole vielä ennättänyt koroittaa hintoja. Tämän periaatteen soveltaminen on käytännössä kuitenkin vaikeata tarvittavien varojen saannista puhumattakaan. Sentähden ei voida välttää eri yrittäjiin joutumista erilaiseen asemaan silloin kun hinnannousua joudutaan kovakouraisesti hillitsemään. Hintain vakauttaminen rahan arvon säilyttämiseksi on kuitenkin siksi tärkeätä, että välttämättömät uhraukset on tehtävä. Mikäli ne kohdistuvat tuotantoon, joka on aivan elintärkeää, on asia pyrittävä jollain tavalla korjaamaan.

Vielä on mainittava valtioneuvoston lokakuun 17 päivänä 1942 antamat uudet ohjeet hintasäännöstelyn tehostamiseksi. Niissä määrätään ensinnäkin, ettei maataloustuotteiden hintoja ole korotettava kuluva satokauden aikana. Kotimaisen teollisuustuotteenkin hintaa saadaan korottaa vain silloin, kun se johtuu ulkomaisen raaka-aineen hinnannoususta. Sikäli kuin on muita syitä teollisuustuotteiden hintojen koroittamiseen, ei korotus saa olla suurempi kuin mitä työpalkoissa lasketaan. Puuraaka-aineen hinnan korottaminen kiellettiin sitä tasoa korkeammaksi, josta metsänomistajain ja metsäteollisuuden edustajain kesken sovittiin syyskuussa 1942. Nämä ohjeet lähtivät siitä, että hintatason nousu on kaikin käytettävissä olevin keinoin pyrittävä pysähdyttämään. Se merkitsee tavallaan myös luopumista kohtuullisten kustannusten ja kohtuullisen yrittäjänvoiton periaatteesta ja siirtymistä sellaiseen menettelyyn, jossa ratkaisevana näkökohtana on hinnannousun estäminen ja sen salliminen vain niissä tapauksissa, jolloin tuotantoa ei voida ylläpitää ilman määrättyä hinnankorotusta.

Maataloustuotteiden hinnoittelu.

Mitä sitten tulee hintojen määräämiseen eri tarvikeryhmille, ovat maataloustuotteet sikäli erikoisasemassa, että niille on kaikille määrätty yhtenäishinnat eli yleiset ylimmät sallitut myyntihinnat koko maassa. Pieniä eroja voi olla kuljetuskustannusten y.m. johdosta,

mutta yleensä hinnat on määrätty samoiksi koko maassa kaikille maataloustuotteille. Tämä on yleistä kaikkialla, missä on jouduttu hintoja säännöstelemään. Kun valtioneuvosto on pidättänyt itselleen oikeuden vahvistaa viljan ja voin hinnat, määrää kansanhuoltoministeriö näiden vahvistettujen perushintojen perusteella muiden maataloustarvikkeiden hinnat mahdollisimman oikeassa suhteessa viljan ja voin hintoihin. Kuten tunnettua, voidaan maataloustuotteiden hinnoittelussa verrattain vähän käyttää perusteena kirjanpitoa, koska tällaisia tiloja on suhteellisen vähän ja maatalousmiesten omissa piireissä tunnutaan oltavan eri mieltä siitä, minkälainen yleispätevyys niille voidaan antaa. Maataloustuotteiden hinnoitteluperusteina on sentähden käytettävä hintojen yleistä nousua vastaavista rauhanajan hinnoista, samoin yleisiä tietoja maatalouden tuotantoedellytyksistä sekä vastaavien kustannusten noususta.

Maataloustuotteet — teollisuustuotteet.

Hintaviranomaiset saavat yleensä kaikkien elinkeinonharjoittajien taholta vastaanottaa valituksia siitä, että juuri heitä sorretaan ja muita suositaan. Niinpä väitetään maataloustuotteiden hintoja liian alhaisiksi suhteessa teollisuustuotteiden hintoihin. Indeksi osoittaa, että hinnan nousu on ollut samanlainen. Teollisuustuotteiden indeksiin sisältyy liikevaihtovero, mitä ei maataloustuotteiden hintoihin yleensä sisälly. Sellaista käsitystä, etteivät maataloustuotteiden hinnat ole liian alhaiset, tukee myös se tosiasia, että maaseudun rahalaitoksissa talletukset nykyään kasvavat nopeammin kuin kaupungeissa, ettei maaseudulla ole esiintynyt pakko- huutokauppoja ainakaan normaalia enempää ja että halu metsien myyntiin on suhteellisen pieni, vaikka tulot metsätaloudesta aina ovat olleet maatalouden tärkeimpiä tulolähteitä. Sanotaan aivan oikein, että tämä rahanrunsaus maaseudulla on näennäistä, että maatalous joutuu kuluttamaan pääomiansa, että rakennukset kulu- vat ja eläinkanta huononee. Kauppa ja teollisuus ovat kuitenkin aivan samassa asemassa. Kauppa on menettänyt varastonsa ja reaali- pääoma on muuttunut rahapääomaksi, joka otetaan veroina pois. Teollisuuden varastot ovat niinikään muuttuneet rahapää-

omaksi, joka veroilla otetaan pois, sen koneet ja rakennukset kulu-
vat ja sen mahdollisuudet niiden uusimiseen vähenevät vuosi vuo-
delta.

Teollisuustuotteiden hinnoittelu.

Teollisuustuotteiden hinnoittelussa käytetään yleensä perus-
teena omakustannuslaskelmia. Vaaditaan tarkka erittely kustan-
nuksista kolmelta ajankohdalta, tällä hetkellä voimassa olevan hin-
nan kustannuserät ja rauhanajan vastaavat kustannuserät myös.
Yleensä vahvistetaan varsin vähän sellaisia hintoja, joiden anotuista
kustannuseristä ei olisi karsittu pois hyvinkin paljon. Eri kustan-
nuseriin nähden noudatetaan vähän erilaisia periaatteita. Raaka-
aineisiin nähden noudatetaan hankintahintaperiaatetta, joka tar-
koittaa sitä, että enintään todellinen ja kohtuullinen hankintahinta
huomioidaan. Palkkakustannuksia arvostellaan niiden määräysten
mukaisesti, joita työpalkoista on annettu, t.s. siten, että rauhanajan
työpalkoille sallitaan enintään elinkustannusindeksin nousun $2/3$:aa
vastaava korotus. Yleiskustannuksista hyväksytään nousua yleensä
ainoastaan lämpö-, voima- y.m. sellaisille kustannuksille, jotka ovat
välittömästi riippuvaiset tuotannon määrästä. Kiinteille kustannuk-
sille ei hyväksytä mitään korotusta rauhanajan vastaavista eristä.
Kaikki kustannukset tuotantoyksiköille lasketaan normaalisten tuo-
tantomäärien perusteella. On helppo laskea, mitä se merkitsee sel-
laisille teollisuuksille, joilla on suuret pääomat ja tuotanto huomat-
tavasti laskenut. Eräskin teollisuuslaitos on vaatinut hintaa, joka
vastaa noin 160 markkaa, kun me voimme antaa ainoastaan noin
100 markkaa. Siis ainoastaan $2/3$ siitä, mitä teollisuuslaitos pyytää
ja kuitenkin anomus perustuu todellisiin kustannuksiin.

Yrittäjänvoitto.

Yrittäjänvoitto lasketaan hinnoittelussa keskimäärin 4—7 pro-
sentiksi, mutta sen määrä riippuu hyvin paljon siitä, minkälainen
ala on kysymyksessä. Jos pääoma vaihtuu nopeasti, tulee liike toi-

meen pienemmällä voittoprosentilla. Vaikka hinnoittelussa muodollisesti huomioidaan yrittäjänvoitto, ei tuotteen myynnistä siitä huolimatta useinkaan tule mitään voittoa. Kustannuksiin hyväksytään nimittäin sisällytettäväksi vain valtion omaisuusvero. Voitosta on maksettava muut verot ja monet muut kulut. Sellaisista teollisuuslaitoksista, joiden kaikki tuotteet ovat säännöstelyn alaisia, toimivat monet vain vanhojen pääomien turvin. Tietysti on epätasaisuuksia, mutta se johtuu m.m. siitä, että tehtaiden kustannuslaskentamenetelmät ovat niin erilaiset, että vertailujen tekeminen ja todellisten kustannusten selville saaminen on usein varsin vaikeata.

Tehtaan hintaan lisätään kaupan myyntipalkkio, jotta päästään vähittäismyyntihintaan. Kaupan myyntipalkkioon nähden on sallittu enintään tuo sama elinkustannusindeksin nousua $\frac{2}{3}$:aa vastaava, eli tällä hetkellä n. 53 % korotus rauhanajan vastaaviin palkkioihin. Jos hinnat ovat nousseet noin 50 prosenttia, niin päästään samaan kuin rauhanaikana, mutta jos ne ovat nousseet enemmän, niin päädytään jonkun verran korkeampaan palkkioon. Rauhanajan palkkion määrittely on monessa tapauksessa varsin vaikeata, mutta siitä huolimatta osoittavat suoritettut tutkimukset, ettei viimeksi vahvistettuja kaupan palkkioita voida ainakaan kokonaisuuteen katsoen pitää liian korkeina.

Erikoisen ryhmän muodostavat tuontitavarat. Kaikille tarvikkeille, jotka tuodaan maahan myyntiä varten ja joille ei ennestään ole vahvistettu hintaa, on haettava kansanhuoltoministeriön hinnanvahvistus. Määrätyt vähämerkityksiset tarvikeryhmät on tästä velvollisuudesta kuitenkin vapautettu. Samoin on joukko suurempia tuontiliikkeitä saanut vapautuksen erikoista hinnoittelusitoumusta vastaan, ei kuitenkaan elintarvikkeista, tekstiileistä y.m.s., joille aina on haettava hinnanvahvistus.

Kotimaisista teollisuustuotteista on hinnanvahvistusvelvollisuuden alaisiksi määrätty lähinnä vain yleisten tarvikkeitten sekä n.s. uusien tuotteiden hinnat. Vahvistetun hinnan tiedoittaminen tapahtuu nykyisin yleisillä päätöksillä, jotka julkaistaan asetuskokoelmassa, tai kirjeillä suoraan elinkeinon harjoittajille, jotka ovat velvolliset ilmoittamaan hinnan edelleen jälleenmyyjille. Tärkeimmät hintapäätökset julkaistaan „Hintatiedoituksia” lehdessä.

Suurimmat puutteet ovat tällä hetkellä hintatarkkailussa. Hinta-säännöstelymääräykset ovat jo niin ankarat, ettei niitä voida enää paljonkaan tiukentaa. Tärkeintä olisi saada nämä vietyä läpi tehokkaasti. Olisi saatava aikaan järjestöihin liittymisvelvollisuus. Sillä tavalla voitaisiin järjestöjä käyttää hyväksi valvonnassa. Se on kuitenkin suuri kysymys, joka on vasta viime aikoina työntynyt esille, eikä sen toteuttaminen ole vielä näköpiirissä, vaikka sen järjestämistä ei aikaa myöten voitaneakaan välttää.
